

Transskription af podcast om sprogforstyrrelsen DLD

Sine (podcastvært, socialfaglig konsulent i VISO, Social- og Boligstyrelsen og har tidligere arbejdet som børne- og ungerådgiver):

I denne podcast skal vi tale om sprogforstyrrelsen Developmental Language Disorder, også kaldet DLD. Podcasten er til dig, der er børne- og ungerådgiver og har brug for mere viden om DLD, for du vil helt sikkert møde børn og unge med sprogforstyrrelsen, som risikerer at ende i en udsat position. Podcasten tager udgangspunkt i viden fra Social- og Boligstyrelsen og fra VIVE. Jeg hedder Sine Beck Hansen og er socialfaglig konsulent i VISO, den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation i Social- og Boligstyrelsen – og har tidligere arbejdet som børne- og ungerådgiver. Med mig i studiet har jeg Bitten Folke Svejstrup, der er audiologopæd og VISO-specialist.

Bitten, kan du ikke starte med at fortælle lidt om, hvad er DLD?

Bitten (audiologopæd og VISO-specialist fra Kommunikationscenteret i Hillerød):

DLD er en sprogforstyrrelse. På dansk kalder vi den en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse. Det rammer cirka 8 procent af en årgang, det vil sige, at der sidder 1-2 elever i hver eneste skoleklasse, der har sprogforstyrrelsen. Og der er en lille overvægt af drenge. DLD kan også optræde sammen med andre diagnoser, fx en opmærksomhedsforstyrrelse, autisme eller mental retardering. Men det er vigtigt, at DLD'en ikke kan forklares bedre med en af de andre diagnoser. Det skal være sprogforstyrrelsen, der er størst.

Sine:

Hvorfor er det vigtigt, at børne- og ungerådgivere ved noget omkring DLD?

Bitten:

Det er fordi, at sprog og kommunikation er så stor en del af livet og udviklingen. Ikke mindst læringen. Hvis vi tænker på en helt almindelig dag, så foregår det meste af det, vi laver med sproget. Der er ikke nogen, der ikke bruger sproget på noget tidspunkt i løbet af en hel dag. Det kan både være som tanker, men det kan også være som sprog, hvor man taler sammen. Man skal forstå en besked, man hører, eller indgå i en interaktion med nogle mennesker i en butik eller andre ting. Man er stort set i kontakt med andre mennesker hele tiden.

Sine:

Så hvilke tegn skal man være særlig opmærksom på, hvis man har mistanke om, at et barn eller en ung har DLD?

Bitten:

Man kan være meget opmærksom på det talte sprog, den måde, de taler på. Mange har en langsom forarbejdning i forhold til at producere deres sprog. De taler i korte sætninger. Og hvis de får spørgsmål, eller samtalen bevæger sig i en retning, de måske ikke er forberedt på, så vil de bruge meget længere tid på at skulle svare og finde de korrekte svar til det. Når de skriver, så kan det være sætninger, der mangler ord, og betydningen af det, de skriver. Samtidig kan det være, at de faktisk godt kan læse, men de har svært ved at forstå det, de

læser, fordi forståelsen af det, de læser, der har de ikke ordforrådet til at forstå det, så de afkoder egentligt det læste mere, end de forstår det, de har læst.

Sine:

Så har barnet eller den unge de her udfordringer på en gang, eller er det kun nogle af udfordringerne?

Bitten:

De kan godt have alle udfordringerne, men de fleste har ikke alle sammen på samme tid. Og udfordringerne og vanskelighederne, de veksler også alt efter, hvad det er. Hvor tryk man er i situationen? Er det noget nyt? Er det noget kendt? Hvad er det? Hvor meget er der på spil for dem? Så derfor kan man også opleve, at de faktisk optræder, som om de næsten ikke har problemer, mens de i andre situationer optræder med massive problemer.

Sine:

Hvordan opdager man, at barnet eller den unge har DLD?

Bitten:

Nogle gange bliver man opmærksom på de her børn og unge, egentlig med baggrund i mange andre ting, fordi de har måske opmærksomhedsproblemer, eller de har svært ved at koncentrere sig. De har meget frustration i forhold til andre børn og unge. Deres adfærd er måske anderledes, og de har problemer i det sociale samspil, men det er ikke noget, man kan gennemskue. Det er derfor, de er, som de er, før man så opdager, at de har faktisk sprogproblemer, der ligger til baggrund for den her adfærd, som ikke er ligesom alle de andres. Der er nogle, der får skolefravær, der får rigtig svært ved at være en del af det skolefællesskab, uddannelsesmæssige ting, der er, for de har egentlig ..., er så meget på overarbejde i det faglige, fordi lige så snart man rammer mellemtrinnet, så er undervisningen meget mere sprogligt båret, og det bliver det endnu mere, når man rammer udskolingsalderen. Så al læring kommer gennem sprog, og når man så har svært ved sprog, så bruger man rigtig meget energi på bare det at være til stede, samtidig med at man så gerne lige skal aflæse hele det sociale spil, der også kører i sådan en helt almindelig skoleklasse. Der foregår en masse små ord og sætninger mellem alle de her unge, som de egentlig forstår meget indforstået, og selv kan finde rundt i, men hvis du har problemer med sproget, så når du ikke at fange de her små nuancer, der er i det, og fanger måske ikke, at det var ironi, eller at det var sarkasme, eller agerer korrekt i forhold til det, så de også kan blive socialt isoleret. Så derfor har de brug for at få en forklaring på, hvad betyder de ord, jeg stiller spørgsmål om. Så de har en forståelse af det.

Sine:

Hvilke misforståelser kan der opstå i forhold til børn og unge med DLD?

Bitten:

Der er nogle, der bliver opfattet som dumme, at de ikke er velbegavede eller normalbegavede. Størstedelen af de her børn og unge, de er helt normalbegavede, men de har bare specifikke problemer med deres sprog.

Sine:

Så bliver jeg lidt nysgerrig, så har man mulighed for at hjælpe barnet eller den unge, når man så har fundet ud af, at de har DLD?

Bitten:

Det har man. Man kan ikke fjerne DLD'en, men man kan hjælpe dem med at have opmærksomhed på deres problem, man kan lære dem en masse strategier, og de kan selv være med til at udarbejde de strategier, der virker for dem, så de kan komme igennem, og så de kan opleve og lære de ting, de gerne vil.

Sine:

Nu skal det handle om at have en samtale med børn og unge med DLD, og hvad man skal være særlig opmærksom på. Bitten, kan du ikke fortælle mig, hvad skal jeg gøre, hvis jeg som børne- og ungerådgiver skal have en samtale med barnet eller den unge?

Bitten:

Du skal være forberedt, og du skal have forberedt barnet før samtalen. Det kan man gøre ved at sende en dagsorden ud, hvor man meget specifikt skriver, hvad er målet for denne her samtale, hvilke emner er det, vi skal tale om i denne her samtale, så man ikke kommer og tror, at vi skal tale om mit familieliv, og så ender det med, at vi skal tale om, hvor jeg skal bo henne i stedet for. Så det er meget vigtigt, at det er meget konkrete beskrivelser af, hvad det er, vi skal, og at målet er meget tydeligt, det er det her, vi skal nå frem til. Man kan for eksempel hjælpe med at gøre samtalen visuel undervejs. Det kan være både ved at skrive, det kan være at tegne, det kan være at have nogle symboler, lavet på forhånd, til at hjælpe samtalen, så man har et fælles opmærksomhedspunkt om, det er faktisk det her, vi taler om nu her. Men også, at hvis man skal bedømme noget, så måske have en skala med tallene fra 1 til 10 liggende. Hvor godt synes du om det her? Hvad kunne du godt tænke dig? Så man hele tiden kan bruge noget visuelt til at støtte det verbale sprog.

Sine: Hvorfor hjælper det visuelle særligt i forhold til børn og unge med DLD?

Bitten:

Det giver dem den ekstra forståelse. De har mulighed for at få sproget på andre måder end bare gennem øret. Man kan også se, og man fastholder sin opmærksomhed, når man har det på papir sammen, så forsvinder sproget ikke, fordi når ordet er sagt, så er det væk. Hvorimod, at hvis vi allerede har tegnet eller skrevet ordet på et stykke papir sammen, så har vi noget at vende tilbage til.

Sine:

Hvad efter en samtale? Hvad skal jeg så som børne- og ungerådgiver være særligt opmærksom på?

Bitten:

Barnet skal jo have et referat, og det skal være skrevet i et sprog, som barnet kan forstå. Og samtidig skal man måske, inden samtalen slutter, være sikker på, at barnet har en ressourceperson, en forældre eller en værge eller noget andet, der kan hjælpe med at læse referatet. Men også muligheden for at vide, at de kan altid vende tilbage for at få svar på spørgsmål, hvis det ikke står i referatet. Så man holder dem egentlig i hånden hele vejen,

både før, under og efter. Fordi ellers kan de godt føle sig alene bagefter, men var det ikke det, vi aftalte?

Sine:

Nogle gange er det jo ikke muligt at forberede barnet forud for samtalen, hvis der er noget akut, for eksempel. Hvad kan man gøre i den situation?

Bitten:

Så tænker jeg, at man har en blyant og papir med, så man kan tegne undervejs og hjælpe med det og ikke mindst starte med at forklare, hvorfor er det, jeg kommer her, og hvorfor er det, du ikke er forberedt på det. Man kan jo også gøre meget ud af at hjælpe dem med at forstå de ord, man skal tale om, fordi det er ikke altid højfrekvente ord, man taler med et barn og den unge om i de her situationer.

Sine:

Er der nogle metoder eller tilgang, der er mere hensigtsmæssige end andre?

Bitten:

Der er i hvert fald hele tiden den der, som er en forberedelse og en god afvikling af tingene, hvor man giver sig tid til at være sikker på, at de forstår tingene og ikke bare pleaser og siger ja, selvom de ikke har forstået det. Og så evaluere og afrunde, så det er tydeligt, hvad er det, vi har lavet nu, og hvad er det, det skal bruges til, så man også får det perspektiveret sammen med dem, og de går derfra med, det er det her, vi har gjort i dag. Det er det her, der skal ske nu. Ja, både med ord, men også måske på papir, hvor det står direkte, man kan få med i hånden, så man har det med sig.

Sine:

Så det, jeg hørte dig sige, det er før, under og efter, skal der være et perspektiv på barnet?

Bitten:

Ja, hele tiden.

Sine:

Så hvordan sikrer jeg mig, at barnet eller den unge bliver inddraget i sagsbehandling, når de kan have svært ved at udtrykke sig?

Bitten:

Man kan sikre sig, at de har trykkespersoner med, så de ikke sidder alene, men har nogle, der kan hjælpe dem med at forklare det bagefter, der kender barnet. Man skal så være opmærksom på, at DLD jo godt kan være arveligt, så hvis det er en forælder, kan den forælder faktisk også selv have sprogproblemer, som de måske ikke selv er opmærksomme på.

Sine:

Så det, du siger, det er, at DLD kan være arveligt?

Bitten:

Det kan det, ja. Der er en stor arvelighedsfaktor i det her.

Sine:

Hvad kan DLD betyde for barnet eller den unge senere i livet? Jeg tænker sådan i forhold til ungdomsliv og uddannelse osv.

Bitten:

Som udgangspunkt, så vil de fleste have et helt normalt godt liv, få en uddannelse. Nogle vil leve et mere stille liv end andre, men der er jo stor variation. Så er der den flok, som er socialt udsat i forvejen, om det er sprogvanskeligheden eller andre ting, der gør sig gældende, det ved vi ikke.

Sine:

Så hvis barnet eller den unge er i en udsat position, hvordan ser deres fremtidsudsigter ud?

Bitten:

De er egentlig fine nok som udgangspunkt, hvis de får den hjælp og støtte, de har brug for, og man oplever, at der bliver taget hånd om deres sprogforstyrrelse også. Hvis der ikke bliver taget hånd om den, så kan de let ende endnu mere udsat. En engelske undersøgelse har vist, at rigtig mange i de sikrede engelske ungdomsinstitutioner faktisk har en uopdaget DLD-diagnose, og den har været skjult af alle de andre ting, der ligger i at være udsat med koncentration, uopmærksomhed, adfærd og det sociale samspil. Men som udgangspunkt, så får de fleste et godt liv med en uddannelse, med den hjælp og støtte, de har brug for.

Sine:

Bitten, her til sidst vil du ikke fortælle tre gode råd til børne- og ungerådgivere?

Bitten:

For det første: Sørg for, at der er pauser, når man taler med børn og unge, så de har tid til at bearbejde sproget. For det andet: Visualisér, skriv, tegn, lav tidslinjer på papir, symboler for det, man skal tale om, det der er vigtigst. Og for det tredje, samarbejde med andre fagpersoner, det lokale PPR-kontor eller det lokale kommunikationscenter, alt efter barnets og den unges alder, de står klar med hjælp til at støtte. Jeg har faktisk også en fjerde ting, og det er: Husk før, under og efter perspektivet, så man kommer hele vejen rundt.

Sine:

Tusind tak for alle dine spændende inputs, Bitten. Hvis du vil vide mere om børn og unge med DLD, så kan du læse mere på social.dk og på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside og på VIVEs hjemmeside. Tak, fordi du lyttede med.